

hátránnyal élők, szenvedélybetegek, vagy veszélyeztetettek csoportjaival foglalkozók eszköztárában. Megjelenik a bűnmegelőzésben is, vagy éppen a (főként fiatalok) elítéltek rehabilitációjában is.

Összegzés

Megállapítható, hogy a drámapedagógia az *életen át tartó tanulás* jegyében az élet minden területén ott van. Célcsoportjában új korosztályok, új társadalmi csoportok, új feladatok jelennek meg. A dráma közösséget teremtő, feltételező módszertanként minden olyan tevékenység tartozéka, amely a közösségépítésre, -fejlesztésre irányul.

Nőnek vagy csökkennek a források? A támogatások? Úgy sejtem, összességében emelkedik, még ha olyan anomáliák elő is állnak, mint a NEA szűkkeblősége, s hogy épp az MDPT nem kap hosszú ideje működési támogatást. Az NKA pályázatain túl a *TÁMOP*-pályázatok, a *NTCA Civil Alap*, a *NEA*; a társadalmi felelősségvállalás keretében gazdálkodó szervezetek, vállalatok kiírásai jelentenek lehetőséget. A *Nemzeti Tehetségprogramban* is megjelenik drámapedagógia.

A beláthatatlan mennyiségű alkalmazás miatt vetjük fel a kérdést: minden esetben hitelesen használják a drámát? Találunk „hályogkovácsokat”, pontatlan fogalmakkal, felületes megoldásokkal operálókat, gyenge másolatokat. Akad tennivaló. Ezért fontos a tevékenységek gyakorlói között a folyamatos eszmecsere biztosítása. Talán még ennél is fontosabb: a teljes felsőoktatásban legyen ott a dráma.

Drámaközponttól az intézménynélküliség felé: egy civil szervezet küzdelme a drámapedagógiáért

Kaposi László

Amiről írok, arra többnyire nincsenek a tanulmányokban elfogadható bizonyítékaim. Nem tudok mérésre hivatkozni. Csendben jegyzem meg: ha azon múlna a drámapedagógiai publikációk száma, hogy mennyi mérés készült, akkor alig lenne szakirodalmunk. Azt nagyon ritkán éreztem olvasás közben, hogy a mérést tartalmazó publikációink lennének igazán jók. Sok esetben másra sem tudok hivatkozni, mint arra: így emlékszem.

A Magyar Drámapedagógiai Társaság (MDPT) 1988 decemberében tartotta alakuló ülését: az első civil szervezeteink egyikéről van szó. Három egymást követő évben háromszor jegyezték be³³, mert közben együtt többszörösen változott a jogszabályi háttér. A különböző időpontokban történt bejegyzések ellenére egyértelmű, hogy az akkori és későbbi jogszabályok szerint is honnan számítandó az egyesület létrejötte: ez pedig a legelső olyan találkozó, ahol az alapító dokumentum létrehozása és elfogadása végett összejött több mint 10 fő, akik szándékaikat írásba foglalva nyilatkoztak az egyesület létrehozásáról (ez pedig a fent említett 88-as dátum). Az alakuló közgyűlésen sokan vettek részt: a jegyzőkönyv pontosan 40 főt tüntet fel, közülük 30 fő kiemelten szerepel, mint akik a belépési díjat (200 Ft) is befizették (szép kerek számok; lehet, hogy ez az irat később készült, némiképp kozmetikázva). Az alapító személyek köre szép merítés, jóféle válogatás az akkoriban drámapedagógiával foglalkozó szakemberekből. Erősen képviseltette magát egy általános iskolai vonal, de jelen voltak a középiskolában, és néhány fővel a felsőoktatásban érintettek is (ott sokkal több kollégát nem is lehetett volna találni). A közművelődési rendszerben drámával foglalkozók is szép számmal voltak jelen. Az alapítók első hulláma után többen jelezték belépési szándékukat, és közöttük szembetűnően sokan voltak a megyei művelődési központban színjátszással, drámapedagógiával foglalkozók közül. Ez azt is jelzi, hogy a meghívás első köréből ők valamiért kimaradtak, „utólag szólta nekik”.

Felvállaltan azzal a céllal jött létre a szervezet, hogy az érintettek a saját kezükbe vegyék dolgaik igazgatását. Dolgaik pedig több területen is akadtak: a drámapedagógia és a gyermekszínházterületén módszertani munka, oktatás, kiadványozás, szervezés és képviselet. A kezdeményező *Debreczeni Tibor* hasonló feladatokért felelős állami intézmény egyik beosztott vezetője volt. Nála érvényes volt az a szándék is: *kivinni* a tevékenységet a már nem, vagy messzemenően nem jól működő hivatalból: ő biztosan tudta, hogy mi elől kell menekíteni, amit lehet.

³³ Ezért bejegyzési száma jóval magasabb, mint azon szervezeteké, amelyek később jöttek létre.

A civil szerveződésben a továbbélés, átmentés lehetőségét láthatta³⁴. Akik nem „hivatali vonalról” érkeztek az egyesületbe, azok elsősorban hozzáférést akartak az egyesület létrejöttével a saját tevékenységük feletti döntésekhez. Ahhoz a területhez akartak hozzáférni, a hétköznapi, apró döntési lehetőségek közelébe kerülni, amelyik területen sokat dolgoztak, és amit személyesen fontosnak tartottak. A mögötteseikben nyilván ott volt, hogy azzal, ami történt az egyesület megalakulását megelőző időszakban, nos, azzal – talán túl finoman fogalmazva – *nem voltak elégedettek*.

Az alapító tagok közül az alakuló közgyűlést szervezők, volt Népművelési Intézeti munkatársak bekerültek a vezetőségbe. Rajtuk kívül *Váczy Zsuzsa* és jelen sorok írója lett tagja ennek a testületnek, előbbi, mint „gazdasági vezető”, az utóbbi, mint „belső ellenőr”. Jegyezzük fel gyorsan, hogy ezt címkézést az első pillanattól kezdve nem kellett komolyan venni: a vezetőség tagjai között nem volt megkülönböztetés, mindenki szabadon mondhatta a magáét... A fentiekben foglaltak azt is jelentik, hogy eleve be volt építve az alapítók közé néhány mikrohasadás, az első pillanatban látszottak veszélyek, amiből törésvonalak lehetnek. Már csak annak alapján is, hogy ki, honnan és mivel, miért jött. Ellensúlyként volt közöttük egy nagyon erős kapocs, összetartó erő: mindenki azt szerette volna, hogy a drámapedagógia és a gyermekszínhátság helyzete jobb legyen.

Akkoriban nem volt gyakorlatunk abban, hogy miként kell működtetni egy, a formális feltételeknek is megfelelő civil szervezetet. Ma sem állíthatnánk, hogy ez része lenne mindannyiunk tudásának. Az egyértelmű volt, hogy a „sokaság” elmehet a programokra, elmehet a választásokra (ettől azért sokan megtartóztatták magukat – ők azok az egyesületi tagjaink, akik alighanem csak a szolgáltatások kedvezményes igénybevétele miatt léptek be), ott hozzászólhat, de részükről ez a legtöbb. Az, hogy az érdemi lépések milyenek lesznek, a két „sátoros ünnep” között mi történik, egyáltalán lesz-e és mikor lesz „ünnep”, az a választott vezetőktől függ.

Remek „antréja” volt az egyesületnek, jól indult mint szervezet. Eredményes volt civil szervezeti munkája: emelkedett a létszám. Hallatta a hangját. Megkezdődött a szervező munka, ami azt célozta, hogy a rendszerváltás időszakában, sok változás közepette átmenthető legyenek azok az értékek, amelyek akkoriban már szép számú magyar pedagógus számára voltak fontosak: egyes nagy rendezvények, módszertani programok, a szakmai kiadványozás. Nyilván nem lehetett ugrásszerű változásokra számítani: legfeljebb a lobogó változására. A MDPT működésének kezdeti szakasza az alapító elnök erőfeszítései és kapcsolatrendszere mentén hozott eredményeket. Az indulás szakaszában az történt, amit az alapításkor közzétett programjában fontosnak tartott, illetve amit abból meg tudott csinálni. Így jöhetett létre a gyermekszínhátság felmenő rendszerű fórumainak továbbélését és fejlődését szolgáló fesztiválrendszer, és így jött létre a DPM is. Alapító elnökünk mögött ekkor még ott volt az intézmény: használhatta a Corvin téri intézmény kapacitásait. Ahogy ezek a lehetőségek szűkültek, ahogy formálissá váltak (egy alkalmatlan iroda társbérleti használata), áttevődött az egyesület működése más helyekre, más intézményekbe. Ezek között némelyik hamar központi jelentőségűvé vált. Fontosak lettek az első, egyesületi szervezésű fesztiváloknak helyet adó, vagy a nyári táborokat szervező intézmények, de közben minden Budapestközpontú lett. Így lett egyre inkább kiemelt jelentőségű az a „ház”, amely nyitott kapukkal fogadta a drámapedagógusok és gyermekszínháztalálkozó programjait: ez nem volt ismeretlen addig sem a területtel foglalkozók számára, de ebben az időszakban egyre inkább bejáratosodott, egyre több minden miatt volt érdemes ide elmenni. És akkoriban a magyar drámapedagógia központjává vált. Ez a Marczibányi Téri Művelődési Központ.

A közművelődési intézmények országos hálózata, az intézmények munkáját segítő és egyben felügyelő hivatal, a sok névváltozáson átesett Corvin téri intézmény (volt *nép-, országos, magyar*, jelenleg a *nemzeti* megjelölés szerepel nevében), és az „egypárthoz” kötődő gyermekszervezet együtt biztos háttérrel jelentett hosszú időn keresztül szakterületünk számára. A rendszerváltás előtti időkből ezt ismertük, s mindenki ilyesmiben gondolkodott. Megmaradt az elvárás az intézmény jellegű működés iránt (ennek nyomai ma is tapasztalhatók). Az iménti gondolat más megfogalmazásban: amint a létezéshez szükségesnek gondolt intézmény nem az egyesület alapító elnökének állt rendelkezésére, hanem másoknak, egyre inkább áttevődött a tevékenység másokhoz...Egyre több dolog úgy történt meg, hogy a MDPT érdemben

³⁴ Akik az alapítás előkészítő munkájában Debreczeni Tiboron kívül részt vettek: Bácskai Mihály, Bánhidi Mária, Előd Nóra, Érsekcsanádi István, Józsa Katalin, Gabnai Katalin, Kaposi József, Kaposi László, Kósa Vilma, Snexer Károlyné, Szakall Judit, Székely István, Szentirmai László, Tolnai Mária, Tornyai Magda, Trencsényi László, Váczy Zsuzsa és Várhidi Attila.

nem volt benne a munkában, példának okéért a létrejött programokban. Akik ezeken részt vettek, olvashatták, hogy van ilyen civil szervezet, de amit kaptak, ami élményt, tanulást jelentett számukra, az már rendre máshoz, másokhoz kötődött. Pántlika, egyfajta dísz – az volt mások számára az MDPT.

És, tudjuk, az együtt töltött idővel meg lehet szeretni a másikat, a partnert: aki nekünk és értünk dolgozik, az fontossá válhat: így lett elfogadottá a hely és annak dolgozói. A Marczibányi téri intézménynek módjában állt befogadni és/vagy önállóan szervezni olyan programokat, amelyek sokak számára váltak jelentőssé szakmai pályafutásuk során (ezt sejtettük akkoriban is, biztosan csak jóval az események után tudtuk). És ne feledjük: az áttörés éveit ezek, sok új tartalom jelent meg a magyar drámapedagógiában. Ennek erős és egyértelmű jelei voltak. Olyan időket is megélhettünk, amikor egy módszertani hétvégére, vagy egy-egy bemutató foglalkozásra hosszas sorban állással lehetett bejutni, ha egyáltalán be lehetett, amikor sok százan töltötték a hétvégéjüket szakmai tapasztalatcserén. Amikor a drámapedagógiai képzések a divatos, sikeres programok közé tartoztak.

Milyen programok voltak ezek? Neves, világsztárnak számító angol előadók tréningjei, a hazai (120 órás) képzések beindulása, rendszeressé válása, a módszertani hétvégék izgalmas kínálata, nyári táborok pedagógusnak és/vagy gyerekeknek, nem utolsósorban a hazai szakirodalom megújulását jelentő könyvkiadás beindulása. Többek között ezek „csinálták meg” a Lövház utca végében álló intézményt a drámapedagógia iránt érdeklődők számára. Időnként felvetődött már az is, hogy mi köze ehhez az egészhez az egyesületnek, amikor nem az adja a pénzt, nem ő végzi a munkát, és még a gondolat sem onnan jön. Valami hasonló mehetett végbe egy 1994 végi közgyűlésen, mint ami az egyesület 1988-as megalakulásakor: azok, akik „benne voltak”, akik valóban csinálták, a kezükbe vették a saját dolgaik irányítását. Ez személyi változásokkal járt az egyesület vezetésében. Az alapító elnök irányítása alatt egyre inkább intézmény nélküli lett az egyesület. Nem volt ebben szándék: így hozta sors. De a működéshez – így gondoltuk – intézmény kell, és ezt tudta adni a *Marczi*.

Milyen intézményre volt szüksége a magyar drámapedagógiának?

Olyanra,

- amelyik több, műhelymunkára alkalmas kisebb teremmel rendelkezik,
- amelyik képes arra, hogy működtessen, illetve befogadjon gyermek- és diákszínjátszó csoportokat,
- amelyik teret tud biztosítani hétköznapi és hétvégén egyaránt pedagógusképzések számára,
- amelyiknek van nagy rendezvényekre is alkalmas terme (ez lehet színházterem, de jobb, ha mobil a nézőtere),
- amelyik, ha kell, akkor oktatási területen kutatóhely tud lenni,
- amelyik, ha éppen erre van szükség, akkor kísérleti intézményként az imént említett kutatás eredményeinek kipróbálására is képes,
- amelyik, ha kell, akkor könyvkiadóként és könyvet forgalmazó céggént is tud működni,
- amelyiktől nem áll távol az, hogy folyóiratot is megjelenessen,
- amelyiknek nem esik nehezére a nemzetközi kapcsolattartás (vannak idegen nyelveket beszélő munkatársai),
- amelyik kisszínházként képes működni: ahol megnézhetők az adott időszak legjobb hazai és külföldi gyermek- és diákszínjátszó előadásai, továbbá időnként másféle kamaraszínházak is,
- amelyik lehetőséget tud adni felnőtteknek, hogy ők maguk is játsszanak (tudjuk, nem lehet valaki úgy drámapedagógus, hogy meg sem tanult játszani; az sem, aki elfelejt játszani, és az is egyre nehezebben lehet, aki csak nagyon ritkán játszhat),
- amelyiknek van egy vagy két színvonalas színházi nevelési társulata, olyanok, amelyek napi gyakorlatként kínálnak színházi nevelési programokat az érdeklődő oktatási intézmények számára,
- amelyik napi szinten tud képviselni, és ha kell, akkor érdeket véd,
- amelyik az egészhez költségvetési támogatással rendelkezik, vagy ehhez – valamilyen forrásból – kellő mennyiségű pénzt tud szerezni,
- amelyik ehhez a kiterjedt tevékenységhez van egy csapata, amelyik megfelelő személyi háttérrel is tud nyújtani...

Azt határozottan állíthatjuk, hogy a fenti sokrétű tevékenységsor minden elemét végezte a Marczy. A Budapesti Drámapedagógiai Központ elnevezést is használó intézmény történetét volt alkalmam megírni.³⁵ Voltak olyan kollégáink, akik az egyesület 1994. évi közgyűlését követően értetlenül álltak az eredményt látva: nem tudták, miért cserélte le a tagság az alapító vezetőt. Ennek okairól 2006-ban, az említett tanulmányban írtam: „A hazai drámapedagógia fejlődésének jelentős lökést adott a Magyar Drámapedagógiai Társaság létrejötte. (...) Az alakuló közgyűlés 1988 decemberében volt, a bejegyzés a következő év elején történt meg, a tevékenység csak ezután indulhatott. Mire az egyesület munkája a központtól távolabb is érzékelhetővé vált, addig el kellett telnie még pár esztendőnek, vagyis a megalakulását követő első években a társadalmi szervezet működésének hatása legfeljebb csak a szervezeti keretek oldaláról volt jelentős.

Ez idő alatt viszont nem csak létrejött, hanem minőségileg-mennyiségileg egyaránt jelentős tevékenységet bontott ki a Budapesti Drámapedagógiai Központ. Ezzel azt is állítjuk: abban, hogy hol tart ma a magyar drámapedagógia, nagy szerepe volt (és van) a II. kerületi intézménynek. Míg a szervezeti élet és a hatóságok felé történő képviselői terén a civil szervezetként létrejött Magyar Drámapedagógiai Társaság tett meg fontos lépéseket, addig a Marczybányi téren (néhány kiragadott példát említünk csak) rendezvényeket, fesztiválokat, táborokat, hazai alaptanfolyamokat, külföldi előadók vezetésével képzéseket, később mesterkurzusokat szerveztek, módszertani kiadványokat fordítottak, írtak, jelentettek meg, továbbá forgalmazták is azokat.

Mindehhez adott volt egy építészeti és technikai újnak, korszerűnek nem, szépnek végképp nem mondható intézmény: határozottan csúnya színházterem, ami a nagytermes szemlélet idején készült (és ott maradt a működtetők nyakán), színpadi-színházi adottságait tekintve akkoriban alig jobb egy nagyobb mozinál, egy kamaraterem, közepén két, minden irányból megkerülhetetlen, de statikailag funkcionális oszloppal és több olyan kisebb terem, ami önmagában nyilván nem tenné vonzóvá az intézményt a dramatikusan tevékenység művelői számára. Ez az infrastrukturális feltételrendszer állt rendelkezésre a 90-es évek elején – akkor még úgy tűnt – a lehető legteljesebben *változtathatatlanul*.³⁶

Szakall Judit, az MDPT második elnöke által irányított egyesület beköltözhetett egy kerületi feladatok ellátó művelődési intézménybe. Az intézmény természetesen továbbra is ellátta területi feladatait, abból azt, amit önként vállalt, és azt is, amit az önkormányzat kiszabott rá. A fenti felsorolás tevékenységei közül több szerepelt már az intézmény kínálatában, a drámapedagógiai programok nélkül is így volt ez például a gyermek- és diákszínház területén, de a tevékenységek együttesétől erős profilja is lett a háznak.

Egy ideig még ment az „átjárás” azon elv jegyében, hogy bizonyos dolgok a Corvin téren kell, hogy történjenek... Aztán győzött a napi gyakorlat... Az a közgyűlési döntés, hogy a vezető az lesz, aki egyben a legjelentősebb programokat befogadó és szervező, lebonyolító intézmény vezetője, olyan összeolvadást tett lehetővé az intézmény és egyesület közt, amiben még a szétválasztás gesztusa sem jelent meg, mert működtethető volt mindkét irányban a legtöbb funkció.

Jelen helyzetünkből visszatekintve napjainkhoz képest sokkal több lehetőséget kínáló időszak volt az. Közismert: ma a civil szervezetek nem tartoznak a regnáló hatalom kedvencei közé. A társadalmi szervezetek működési költségeire megszerezhető támogatások csökkenése évek óta tart, napjainkra sok szervezetnél súlyos helyzetet idézett elő. Közéjük tartozik társaságunk is. Régóta nem lehet szó a tevékenység szinten tartásáról. Mivel ez együtt járt a kulturális és oktatási terület minket érintő részén jelentős forráskivonással, ez a tevékenység ellehetetlenítését eredményezte. Ami megvalósítható, azt kiszolgáltattottan, és sokszoros energiát emésztve tesszük. Tudjuk: a színházban mindig válság van. A dráma a színház nyelvén beszél, így biztos itt is válságnak kell lennie. De ez művészi, és nem anyagi válság kéne, hogy legyen: mi pedig az utóbbit éljük jó ideje. Ehhez képest a biztos működés időszaka volt, ami a 90-es évektől jutott a MDPT-nek.

A civil szervezeti lét a saját ügyek intézésének lehetőségét kínálta és nyújtotta. De ezzel együtt mintha az állam le is mondott volna bizonyos tevékenységekről, amelyek akár az alaptevékenységei közé is tarthatnának – ezek finanszírozásáról is letehet, miközben *minden gyereknek joga az, hogy játszhasson*, és ennek mintájára *minden gyereknek joga az, hogy színházat játszhasson*. Színház játszhasson. A drámapedagógia felől közelítve: *minden gyereknek joga van ahhoz, hogy élmény legyen neki a tanulás*. A dráma

³⁵ A dolgozat a Szakmatükör 4. című kiadvány számára készült. Másodközlésben (néhány ponton apró javításokkal) megjelent a Drámapedagógiai Magazin 32. számában (2006/2.). (KL)

³⁶ Csak a 90-es évek második felében történt jelentősebb műszaki fejlesztés az intézményben – ezen belül a színházterem 1997-es felújítása a legfontosabb.

pedig a játékon, élményen keresztül tanít. Ezzel a nem is álcázott állami gondolkodással gyakran találkozhattunk: „Itt vannak ezek a civilek, lelkesek, majd elvégzik őket. Nekem nem kell erre intézményt fenntartanom, személyzetet működtetnem, oldják meg őket. Majd időnként odadobok nekik egy kis pénzt, sokkal kevesebbet, mint amibe került volna, én működtetek egy intézményt. Így mindenki jól jár: a munka „el lesz végezve”, ők meg örülnek annak, hogy dolgozhatnak.” És talán ezért időnként lehetett is pénzt szerezni a működésre (arra soha nem eleget!), és valamivel gazdagabban a programokra.

Közben egyfajta álca lett a civil szervezeti lét – és mindenkinek az volt, mindenki tudta azt is, amit nem vallott be, nem mondott, nem hirdetett a másik. Lehetőség az együttműködésre, a terhek megosztására, társadalmivá tételére, és ezen kívül olyan pénzek megszerzésére is, amelyek a tevékenységhez alapvetők, szükségesek voltak, de példának okáért egy közművelődési intézménynek nem megszerezhetők. Társadalmi gyakorlat lett ez az „együttállás”: nagyon kevés intézmény engedhette meg magának azt, hogy ne legyen legalább egy-két alapítvány vagy egyesület a kezelésében, amelyek véletlenül pont az intézményben megvalósuló tevékenységeket támogatták... Így volt ez a közművelődésben és a közoktatásban egyaránt – feltételezem, hogy az „így van” is felvállalható. Az erők egyesítése: ennek a tartalmi elemei mellett a jogi, gazdasági lehetőségeit bővítette ki ez a „szimbiózis”, amin belül persze mindenki tudta, hogy meddig terjed, hol vannak a határai. Pontosítok: többnyire és nagyjából tudta, hogy meddig. Ami létrejött, az olyan kooperáció volt, ami akár mintaértékű is lehetett volna, ha valakinek egyáltalán érdekében állt volna figyelni az intézmények és szervezetek egyéni és közös fejlődését. Modell lehetett volna, ami használható. Életképes. Hosszabb időszakon keresztül bizonyította működőképességét. Társadalmi közreműködés, időnként a megrendelő, más alkalmakkor az ellenőrző, és megint máskor a megvalósító szerepkörében – erről szólhatott volna ez a modell. Ezt a társadalmi ellenőrzést több esetben is próbálták beépíteni a közművelődési intézmények a saját gyakorlatukba (társadalmi vezetőség és hasonló elnevezések alatt), több-kevesebb siker helyett inkább kevesebbel... Amikor ennek egy teljesen gyakorlatias változata jött létre, akkor már nem érdekelt senkit: akkor már elindult sok-sok közművelődési intézmény eróziója, működésének vég felé vezető szakasza, ami átalakulásnak volt címkézve, de megszüntetésüket jelentette.

Szakall Judit 8 éven át vezette a MDPT-t. Amikor nem vállalt újabb ciklust, és elnököt kellett választani helyette, az nem jelentett sok változást.³⁷ Ennek oka az, hogy csak szerepcsere volt: addig is együtt dolgoztunk, többnyire elnökhelyettes vagy alelnök voltam Judit mellett. Ez volt a könnyebb szereposztás számomra: mint helyettes viszonylag szabadon „ötletelhettem”, a megvalósítás terhe, annak „manuális feladata” gyakran másokra hárult – végül is ott volt egy intézmény. Eltem is ezzel a lehetőséggel. Az egyesület és a befogadó intézmény több jelentős közös programja *Szakall Judit* elnöksége alatt indult el, közreműködésemmel. Ilyen a *Színház-Dráma-Nevelés* módszertani hétvége, de a *Színházi lecke* című programsorozatot is lehetne említeni.

Újabb változást nem a 2002-es választások jelentettek, hanem az, amikor *Szakall Judit* 2007-ben nyugdíjba ment, és igazgatóváltás történt a Marczibányi téren. Az új igazgató minden jó szándéka ellenére már nem működhetett ugyanúgy, mint korábban, amikor jó ideig személyben és intézményben történt az összefonódás. És ennek most (személyi) akadályja volt... Elindult a dolgok szétszalazása – a válás vagy leválás előkészítése. Egy összesodort, összefont intézményi/civil szervezeti együttes kicsomagolása. Közben egy olyan folyamat vette kezdetét, amire senki nem számított: a kerületi intézmények összevonása átszervezést és új vezetőt hozott, akinek teljesen jogos igénye volt külön kezelni azt, ami külön tartozik. Ez megtörtént.

Ma ott tartunk, hogy korrekt kapcsolat, tisztességes együttműködés és pontos elszámolás van egy intézmény és egy civil szervezet között. Az intézmény sok olyan lehetőséget biztosít, amit másutt nem lehetne megkapni, vagy csak sokkal magasabb költségekkel. És ez jó.

Az intézményszerű működés kódolva volt kezdeteinktől fogva a Magyar Drámapedagógiai Társaság életében. Akik alapították, vezették, ezt a működést ismerték. Amiért létrehozták, amiért működtették, ahhoz szükségük lett volna egy soha nem volt (típusú) intézményre. Egy olyanra, ami eleve erre rendelve mifelénk nincs is. Ezért úgy csináltak, mintha lenne. A jogi keretek egy része adott volt, a hiányzó elemeket megadta, biztosította a civil szervezet, és mindent eszközt latba vetettek annak érdekében, hogy minél

³⁷ *Szakall Judit* után az egyesület harmadik elnökeként 8 évig vezettem az Magyar Drámapedagógiai Társaságot, majd négy év szünet után, 2014 őszétől ismét vállaltam egy évet.

inkább intézményszerű legyen az, ami az egyesület lobogója alatt történik. Hivatkoztak rá szóban és írásban, de véresen komolyan soha nem vették³⁸: feltehetőleg igazából nem is akartak valóban „társadalmi szervezeti” életet élni. Pontosan abban a helyzetben voltak, mint oly sokan az országban, hogy megpróbálták a kezdetleges, a valós folyamatokat késve, lemaradva követő jogi keretek között „túlélni”. És itt nyilvánvalóan nem a személyes túlélésükről van szó, hanem arról, amit fontosnak tartottak: például át akarták vinni a túlsó partra azt, amit a szakmájukban értéknek véltek, láttak. Ha ehhez egy jogi személyt kellett létrehozni, akkor azt tették. Ha ehhez pályázni kellett, akkor azt, ha ehhez úgy kellett működni, mintha lenne egy intézményük, akkor megpróbálták valahogyan ennek az elvárásnak is megfelelni. Ki kellett használni a jogi lehetőségeket.

Én is ezt tettem, amíg tehettem...

Hol tart ma a drámapedagógiáért közel két és fél évtizede („intézményi”) felelősséget vállaló, azért sokféle formában megküzdő egyesület? Jelenlegi helyzet? Banális és tragikus keveréke. Változás előtt állunk. *Az intézménynélküliség korszaka van előttünk*: nem önként, de eljutottunk ide. Az egyesület felélte a szebb időkben félretett tartalékát (2006 környékén tanfolyami bevételekből tudtunk tartós lekötésben tartani egy összeget, ez fogyott el apránként). Mivel évek óta nincs az egyébiránt minimalizált működéshez elegendő támogatásunk, illetve bevételünk, ezért a folyamat látható volt: az egyesület előbb-utóbb lenullázza magát anyagilag. Bekövetkezett. Meglepetés ebben nincs: a tendencia érzékelhető volt. Eddig mindig segített a túlélésben, ha a programtámogatások időben megérkeztek, idén még ez sem történt meg (a megítélt támogatások jelentős késéssel érkeznek), azok átmenetileg azt a látszatot kelthették, *mintha lenne* működésre fordítható összeg a számlán. Meg kellett válnunk a bérkölttség és járulékai miatt az intézményszerű működés utolsó elemétől, a főállású ügyvivőtől.

Ez a helyzet rákényszeríti az egyesület vezetőségét arra, hogy újragondolja a működést, az egyesületi létet. Nem szabad olyan működést vállalni, amit nem tudunk fenntartani. Az újratervezés folyamatban, eredménye még nincs. Néhány olyan elem látható már, amelyek arra utalnak, hogy gyökeresen szakítanunk kell az eddigi működési renddel:

- Nem kell rendezvényszervező céggként működnünk – ehhez nincs termünk/épületünk, költségvetésünk.
- Nem kell azt játszsanunk, hogy befogadó színház vagyunk – ehhez nincs termünk/épületünk, költségvetésünk.
- Nem kell azt játszsanunk, hogy iskola vagyunk – ehhez semmilyen feltétel nem adott.
- Nem kell azt a látszatot kelteni, hogy oktatási kutatóhely vagyunk – ennek feltételei nem biztosítottak.
- Nem kell azt a látszatot kelteni, hogy kísérleti intézmény vagyunk – ehhez semmi nem adott.
- Nem kell könyvkiadóként, folyóirat-kiadóként működnünk, ha ehhez semmi nem adott.

Kitartó olvasóinknak az állító változatokban ismerősek lehetnek ezek a mondatok.

És mi az, amit tehetünk?

- Nulla támogatásból létrehozhatunk olyan akciókat, amelyek országos programként nem egy központi helyen valósulnak meg, hanem sok helyütt („helyben”), szimultán. Sikeres próbálkozásunk volt a Dráma van!-rendezvény, egy héten át az ország különböző pontjain nagyon sok program valósult meg. Hasonló akciók szervezése céljaink közt is szerepelhet.
- Az elmúlt években a legtöbb módszertani munkát akkor végeztük, amikor nem volt rá támogatónk. Nyári módszertani rendezvényünknel, úgy tűnik, évről évre kérhető jeles kollégáinktól, hogy tartsanak ingyen foglalkozásokat, hogy a hallgatóknak is ingyen lehessen adni azokat.
- Olyan projekteket lehet csak felvállalni, amelyek költségvetésébe beépíthető a szervező költsége.
- Meg kell keresni, meg kell szólítani a tagságot.
- Amennyiben erre igény van, az információszolgáltatással, a közvetítéssel, programok generálásával jelentős támogatások nélkül is sokat tehetünk.

³⁸ Az egyesület első korszakának elnökeiről beszéltek.

- Kiírhatunk országos fesztivált úgy, hogy a közreműködők közül talán csak egyesületünknek nincs gyermekszínházasra alkalmas épülete/terme, de van szakmai tudásunk, van tapasztalatunk a szervezésben, vannak kapcsolataink és információink.
- Képviselhetjük a drámapedagógusok érdekeit. Ez nem vagy csak részben költségvetés kérdése.
- Az online szakmai tartalomszolgáltatás is költségekkel jár, de olcsóbb, mint a nyomdai termékekre építő: és nehezebb anyagiak miatt ellehetetleníteni.
- Olyan taglétszámot kell elérni, amelyik a befizetéseivel legalább az egyesület működésének költségeit képes biztosítani. Így valamelyest csökkenthetővé válhat a függés az állami forrásoktól, megszüntethető kiszolgáltatottságunk...

A tanulmányokban felhasznált irodalom összesített jegyzéke

- ACHS Károly (2011): *Csak azért is osztály*. In: Csak azért is iskola, Underground Kiadó
- BÁCSKAY Mihály (1974): *Diákszínpad és diákszínház*. Tankönyvkiadó, Budapest
- CZIBOLY Ádám et al. (2010): *DICE – A kocka el van vetve. Kutatási eredmények és ajánlások a tanítási színház és dráma alkalmazásával kapcsolatban*. DICE Konzorcium, Budapest
- CZIBOLY–BETHLENFALVY (2013): *Színházi nevelési programok kézikönyve – Magyarország 2013*. L'Harmattan Kiadó
- DEBRECZENI Tibor (1992): A drámapedagógia hazánkban. *Drámapedagógiai Magazin* 1.
- ECK Júlia (2006): *Drámajáték a középiskolai irodalomórán*, PhD dolgozat.
- ECK Júlia (2013): Epizódok a drámapedagógia közoktatásbeli helyzetéről. In: Paksi László et al.: *A pedagógia útjain*. Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém
- ELŐD Nóra (1987): *Horovod*. Orosz nyelvi játékok. Tankönyvkiadó, Budapest
- Fekete Anikó (2013) Interjú Keresztúri Józseffel. „...a művészeti nevelés legalább annyira http://felonline.hu/2013/01/24/interju_kereszturi_jozseffel/
- FORT–KAPOS J.–NYÁRI–PERÉNYI–URAY (2002): *Dráma és tánc 5-6. évf.*, Apáczai Kiadó, Celldömölk
- FREUND Tamás (2006): Az önzés és az elmagányosodott ember. *Magyar Szemle, Új folyam* XIV. 3-4. szám
- FREUND Tamás (2013): Tanulási folyamatok és belső világunk. *Magyar Szemle, Tudomány és társadalom, Új folyam* XV.
- GABNAI Katalin (1993): *Drámajátékok*. Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest
- GABNAI Katalin (1990): *Drámapedagógia az általános iskolától a szaktanárképzésig. Neveléstudomány és Iskolakutatás*, 1.
- GABNAI Katalin (2001): A drámapedagógia hazai legitimációja. In: Báthory-Falus (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. Osiris, Budapest
- GILHAM, Geoff (1994): *Színházi nevelési kurzus*. Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest
- GYOMBOLAI–MÓKA –TRENCSÉNYI (2006): *Drámapedagógia és pedagógusképzés*. Pedagógusképzés. 4.
- HANCZÁR Gergely (2009): *A Zöldkönyv-rejtély*. OFOE, november 5.
- HONTI György (2008): Eset- és előtanulmányok a Beavató Színházról. In: TRENCSÉNYI László (szerk.): *Tananyagfejlesztés az ELTE Neveléstudományi doktori iskolájában*. Új Helikon, Budapest
- JELENITS István (2002): A művészeti nevelés szerepe a kommunikációs készség fejlesztésében. *Metronóm*, 1-2.
- JÓZSA–TEGYI (2011): *Fantázia drámajátzó táborok Parádfürdőn*. Napló-társnapló. KIO, Kecskemét
- KAPOS László (1999, szerk.): *Thália szekere*. Magyar Drámapedagógiai Társaság–Marczibányi Téri Művelődési Központ, Budapest
- KAPOS László (2008, szerk.): *Tanítási dráma – a drámapedagógia a hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésének szolgálatában*, Budapest, Educatio Kht.